

Rutes literàries: un passeig de la mà dels nostres escriptors

Pilar Vinent Barceló
Servei de Política Lingüística
i Cultura Popular

Una de les propostes culturals que va agafant força aquests darrers anys és la de les rutes literàries, una proposta que té per objectiu difondre la literatura pròpia d'un territori a partir d'una passejada per un itinerari establert en la qual, a través de la lectura de fragments d'obres literàries, es relaciona la producció d'un o més autors amb els espais en els quals han viscut o que han inspirat les seves obres, tot això amb l'objectiu de generar actituds positives cap al coneixement de la nostra literatura.

Així doncs, podríem establir tres tipus de rutes literàries: les relacionades amb un autor, les relacionades amb una obra i les relacionades amb un territori literari. D'altra banda, n'hi ha que s'han dissenyat per commemorar una efemèride puntual, mentre que d'altres han arribat a consolidar-se com una oferta cultural estable.

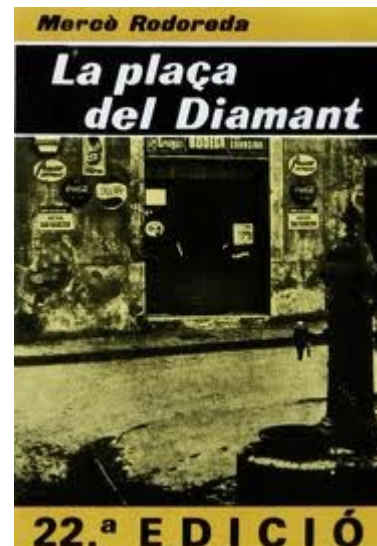
Pel que fa a la literatura catalana, dins el primer tipus de ruta, les relacionades amb un autor o una autora en concret, podem parlar de rutes com ara “Ausiàs March i Gandia” (País Valencià), “Descobrir el barri vell a través de la literatura de Víctor Català” (l'Escala), “Josep Pla” (Calella de Palafrugell), i “Mercè Rodoreda i Sant Gervasi” o “Desxifrant Rodoreda, l'empremta d'una escriptora universal al cor de la Barcelona literària” (ambdues a Barcelona).

Ara bé, si ens centram a la nostra illa, tenim “Gumersind Gomila i la ciutat literària de Maó”, a càrrec de Josefina Salord; la “Ruta Francesc d'Albranca”, elaborada l'any 2002 per la mateixa autora i institucionalitzada uns anys més tard per l'Ajuntament des Migjorn Gran i el Centre d'Estudis Locals d'Alaior, que l'han inclosa dins l'oferta cultural des Migjorn tots els dimarts d'estiu, i “Itinerari ciutadellenc de la mà de Francesc de Borja Moll”, de Gabriel Julià Seguí (2003), dissenyades aquestes dues per commemorar els anys dedicats a sengles escriptors. Amb aquestes dues rutes podem gaudir d'una caminada per Maó, pes Migjorn Gran i per Ciutadella, respectivament, i aturar-nos a aquells indrets lligats a la vida i a l'obra dels dos autors, on la persona que guia la ruta llegeix fragments de les seves obres que fan referència al lloc en qüestió.

La Ruta Albranca fa una aturada al cementeri des Migjorn Gran, a la caseta on reposa el folklorista menorquí

En el segon grup podem fer itineraris tan engrescadors com els dedicats a *L'església del Mar*, pels carrers i els edificis de la Barcelona medieval on van viure Arnau Estanyol i els altres protagonistes de la novel·la d'Ildefonso Falcones; a *El joc de l'àngel*, de Carlos Ruiz Zafón, que permet fer el mateix recorregut que fa el seu protagonista per Puigcerdà; a *La plaça del Diamant*, amb la ruta “Guerra, exili i postguerra, la plaça del diamant i els testimonis de la tragèdia”, un tomb pels carrers del barri de Gràcia, on Mercè Rodoreda centrà la seva novel·la més universal, de la mà de la Colometa; o aquí, a casa nostra, el dedicat a *Els Nikolaidis*, una proposta d'Illetra a partir de l'obra de Josep M. Quintana que ens situa a la Menorca del set-cents, concretament a Maó, i que a través de la lectura de diversos fragments de la novel·la ens permet veure com era la vida de l'illa en aquella època i ens apropa a la producció dels il·lustrats menorquins.

La plaça del Diamant i Mercè Rodoreda han donat lloc a diverses rutes literàries

I encara hi ha un tercer tipus de ruta, el de les relacionades amb un territori literari, que ens mostren un espai concret —una ciutat, un barri, un edifici...— des de l'òptica d'autors diferents, a partir d'una selecció de textos literaris que hi facin referència, que els descriguin o en els quals aquests espais siguin l'escenari de les històries que narren. En aquest grup hi ha, entre altres, propostes com “Paisatges escrits a la Plana de Vic”, amb textos de Verdaguer i de Martí i Pol; “Blai Bonet i Josep M. Llompart i el mar”, a Mondragó; “Menorca, illa de literatura”, a càrrec de Fina Salord i Gaspar Valero i que es troba en format CD; les rutes per Ciutadella elaborades per Maite Salord i per Miquel Àngel Limón, o els itineraris que ens ofereix Illetra “Maó antiga, Maó literària”, “Fornells, art i tradició” i “Itinerari literari pels miradors de Maó”.

Els miradors de Maó són els protagonistes d'un itinerari literari dissenyat per Illetra

Per tal de conèixer de primera mà en què consisteixen i com s'elaboren aquests itineraris literaris, ens hem posat en contacte amb Lara Juanola i Anna Tudurí, dues joves llicenciades en Filologia Catalana que van crear l'entitat cultural Illetra «amb la voluntat de fer viure l'illa des de la perspectiva de la ficció literària», com expliquen elles mateixes al seu web <http://illetra.com>. Aquestes són les respostes a les preguntes que els hem plantejat.

Quin és l'objectiu general d'Illetra?

Podríem dir que l'objectiu d'Illetra és donar a conèixer l'illa a partir de la creació literària, mirant d'aconseguir apropar la cultura menorquina a la societat.

Per què pensau que és interessant dissenyar rutes literàries?

Pensam que el disseny dels itineraris literaris contribueix a activar la vida cultural de l'illa. En general, quan llegim una novel·la ambientada en un lloc concret que ens és familiar, acostumam a projectar-nos-hi i a endinsar-nos en la història que se'ns explica. Nosaltres vam aprofitar aquest fet per portar-lo a la pràctica fent realitat aquest passeig imaginari. Amb la lectura de fragments de les obres en qüestió, el que volem, és recrear el context de què parlen els autors.

Anna Tudurí i Lara Juanola són les dues creadores d'Illetra i responsables de dissenyar i guiar les rutes literàries que ofereix l'entitat

Ens podeu explicar en què consisteix aquesta proposta?

La proposta consisteix a fer un recorregut que dissenyam a partir d'uns fragments prèviament seleccionats. Al llarg de l'itinerari, es fan una sèrie de parades breus que combinen la lectura dels textos amb referències als autors i a allò que ens expliquen (un fet històric, un costum, un edifici, un carrer...). La gràcia rau a trobar el punt de connexió entre l'espai físic on ens trobem i la ficció que evoquem.

A qui van adreçats, per tant, els itineraris literaris d'Illetra?

El nostre públic és molt ampli i, ara per ara, principalment local. En un mateix itinerari ens podem trobar dos perfils de visitants, els que vénen motivats després d'haver llegit una novel·la en concret i aquells que no l'han llegida però senten curiositat per allò que puguem explicar. En general, el públic majoritari és adult, ja que costa fer que els joves vinguin a aquestes activitats per iniciativa pròpia.

Quins autors o espais considerau que poden ser objecte d'una ruta literària a Menorca?

Qualsevol lloc que es descrigui en un text literari pot ser subjecte de ser escenari d'una ruta. Nosaltres vam començar per Maó, recuperant la novel·la *Els Nikolaidis* de Josep Maria Quintana, i després ens vam centrar en altres espais de la ciutat, com el port o els terrats. Naturalment, Ciutadella també dóna molt de joc per a fer-hi itineraris; i altres pobles com Fornells i Ferreries tenen una producció literària que es pot aprofitar en aquest sentit. Pel que fa a autors, en trobam tant en narrativa —Maite Salord, Pau Faner o Joan Pons— com en poesia —Pere Gomila, Gurmiersind Riera o Anna-Maria Ticoulat—, sense deixar de banda els clàssics: Joan Ramis i Ramis, Antoni Febrer i Cardona, Vicenç Albertí o Àngel Ruiz i Pablo, entre d'altres. L'escenari sempre és Menorca, tot i que els autors poden ser forans, per exemple Josep Pla i Ferran Soldevila.

Quins són els vostres projectes més immediats?

El curs passat vam rebre la visita dels alumnes de l'institut Josep Miquel Guàrdia; per aquest motiu, enguany pensem oferir la nostra proposta a la resta de centres educatius. Un altre públic van ser els alumnes de la UOM, amb els quals ens agradaria poder repetir l'experiència. També hem col·laborat amb l'Ajuntament de Maó i voldríem dirigir-nos a alguns ajuntaments de la resta de l'illa. El projecte potser més immediat serà la col·laboració amb la Fira del Llibre en Català, aquest mes de novembre, amb una ruta literària per Ciutadella.

Com a empresa privada, tenim pensat treballar amb grups reduïts que s'adreçarien directament a nosaltres. Per aquest Nadal, per exemple, prepararem uns lots per regalar que combinaran diferents propostes. A més, ens agradaria ampliar l'oferta amb altres propostes culturals, com tallers d'escriptura o clubs de lectura.

Com ho hem de fer si volem fer un d'aquests itineraris?

Si l'activitat l'organitza un administració pública, la gent es pot inscriure a través d'aquesta. No obstant això, Illetra és molt present a les xarxes socials (Facebook i Twitter) i també es poden posar en contacte amb nosaltres mitjançant el nostre correu electrònic (illetra.cultura@gmail.com). En aquests moments estam treballant en la pàgina web.

L'oferta cultural de fer itineraris literaris compta amb un públic cada vegada més nombrós

Les rutes literàries són, en definitiva, una proposta que ve a fer créixer l'oferta cultural de l'illa i que, en relacionar el territori amb el patrimoni literari, ajuda a crear actituds positives envers el coneixement de l'obra dels nostres escriptors i, per extensió, envers la nostra llengua. Per aquest

motiu, a part d'anar adreçades al públic adult interessat per la literatura, seria bo, com proposen Lara Juanola i Anna Tudurí, que els centres escolars les incorporessin com a recurs pedagògic, amb itineraris adaptats a les diferents etapes educatives, ja que poden servir d'estímul a la lectura, poden ajudar a capacitar els alumnes a comprendre millor els textos i afavoreixen un millor coneixement del territori que els envolta i dels seus valors patrimonials.

Si voleu viure l'experiència de fer un d'aquests passeigs literaris, no dubteu a posar-vos en contacte amb Illetra i, a més, també en tindreu l'oportunitat amb motiu de la Fira del Llibre en Català que organitza el Departament de Cultura, Patrimoni i Educació per al proper mes de novembre i que inclourà dues rutes “Itinerari ciutadellenc de la mà de Francesc de Borja Moll” i “Ciutadella, espai de ficció”. Us hi esperam!